

En **statare** var förr i Sverige en lantarbetare, som fick en stor del av sin lön (stat) in natura av en husbonde (jordägare). Statare anställdes i regel enligt legostadgan på ettåriga kontrakt. Under den sista veckan i oktober, den så kallade slankveckan, var det möjligt för statare att flytta och söka anställning vid andra gods. Det var vanligt att statarfamiljer flyttade ofta. Statare förekom huvudsakligen på större gårdar i Götaland och delar av Svealand; systemet slog aldrig igenom i Norrland. Mekaniseringen av jordbruket ledde till att antalet anställda, så även statare, gradvis minskade efter en topp som i statarnas fall inföll under andra hälften av 1800-talet. Förhållandena för statarna var ofta otillfredsställande, vilket ledde till debatt och att systemet slutligen avskaffades 1945.

Statarsystemet tog form under mitten av 1700-talet och började under 1800-talet göra torparna överflödiga, även om systemen fanns kvar parallellt under lång tid. Det nådde sin största utbredning i slutet av 1800-talet och minskade därefter i takt med mekaniseringen av jordbruket. Samtidigt började de utsatta förhållandena för statarna att uppmärksammas och det restes krav på att avskaffa systemet. I ett band av uppslagsverket Nordisk familjebok utgivet 1891 sades att avskaffandet av statarsystemet "torde dock snart blifva en både social och ekonomisk nödvändighet". Beslutet att definitivt avskaffa statarsystemet togs den 12 oktober 1944, då ren kontantlön infördes i avtalet mellan arbetsmarknadens parter, Svenska Lantarbetareförbundet och Skogs- och Lantarbetsgivarna. Beslutet trädde i kraft i månadsskiftet oktober-november 1945.

Även om statarnas villkor var reglerade i ett bindande kontrakt på ett år, ouppsägligt för båda parter under året, blev vissa statare i det närmaste livegna på de gårdar där de var anställda. På grund av den begränsade kontantlönen förekom det att statare hamnade i skuld hos gårdens butik där olika förnödenheter såldes, och inte kunde lösa skulden. Således kunde de inte heller flytta till någon annan tjänst när kontraktstiden gått ut. Trots detta var det mycket vanligt att statare regelbundet flyttade till en annan gård när årskontraktet löpt ut. Statarhustrurna var formellt inte tvungna att arbeta, men många statare önskade att hustrun skulle kunna få lönearbete på gården för att dryga ut inkomsterna. Ett sådant typiskt lönearbete kunde vara att mjölka kor. Den del av lönen som betalades in natura kallades *stat*.